

KÆRREN FORAN ÆSLET

Om „Grønlandsk boligbyggeri i 70'erne – et debatoplæg“¹

Af stud. mag. scient. *Jens Brøsted*

Under TV's grønlandshøring for et par år siden sagde direktøren for Grønlands tekniske Organisation, G. Rosendahl, at det nu måtte være tiden, hvor menneske og miljø skulle sættes i centrum i Grønland, nu, da den første, hektiske og nødvendige anlægsperiode var overstået. GTO's byggeri og en planlægning af den grønlandske udvikling, der alt i alt havde været styret fra København, havde været under konstant kritik i en årrække, og det lå i luften, at man nu var kommet så langt med opbygningen, og at man efterhånden havde fået afhjulpet den værste nød så tilpas, at man kunne pause op, så mennesket, det grønlandske menneske kunne komme både i centrum og med i processen. Bo Bojesen kvitterede med at lade en kajakroende grønlander blive taget i hættten af en lossekran, for at han på den måde skulle kunne blive løftet ind på sin nye hylde – i ære og værdighed. Og på Hauserplads indledte GTO for et par år siden „en undersøgelse af de grundlæggende forudsætninger for en fortsat udvikling af det moderne grønlandske boligbyggeri“. Dette arbejde er nu blevet afsluttet (?), og resultatet foreligger i et lille skrift, „Grønlandsk boligbyggeri i 70'erne“.

Der er tale om en lille sag på 69 tyndt beskrevne sider, hvoraf de sidste 5 er litteraturhenvisninger. Efter en kort *introduktion* byder man på organisationens/den anonyme forfatters *hovedkonklusion*, hvor man præsenterer de nøgleord, man mener må blive afgørende i det grønlandske byggeri i årene fremover: integration – interaktion, medbestemmelse, beboeraktivitet – selvstrukturering, flexibilitet, variation – overskuelighed, økonomi. Herefter føres vi ind i et *handlingsprogram*, hvor idéerne altså skulle konkretiseres.

Denne del af skriftet har også været offentliggjort i pjeceform og blev uddelt ved kunstakademiets udstilling om grønlandske boliger i foråret.

Endelig prøver man i skriftets sidste kapitel, „Studier“, at belyse de sociale og fysiske forudsætninger samt de fysiologiske og psykologiske behov, som bør bestemme det fremtidige byggeris udformning. Bogen er noget selvmodsigende, hvis man søger at besvare spørgsmålet om, hvorvidt GTO's 2årige udvalgsarbejde alene bygger på disse studier, eller om der også indgår andre ting i vurderingen. Således siges det på side 2, at man i sine konklusioner har „søgt at drage lære af det studerede materiale“, og på side 8 får vi at vide, at „,,handlingsprogrammet“ ... ikke

må opfattes som et udtryk for, hvorledes GTO mener, at det fremtidige boligbyggeri skal udformes, men kun som det, GTO har kunnet udlede af det gennemførte studium“. Men få linier tidligere kunne vi læse, at idéerne „er udarbejdet på grundlag af 1) det, man allerede vidste i forvejen, 2) det gennemførte studium, 3) politiske tendenser og 4) visse skøn, som må forudses at skulle justeres i overensstemmelse med eventuelle skift i de politiske retningslinier o. s. v.“ (side 8).

Disse detaljer ville være uvæsentlige, hvis det var muligt for læseren under læsningen at vurdere, hvordan GTO var kommet til de resultater, vi finder i kapitlerne 1 og 2. Men for det første giver „Studier“ kun udpluk af det studium GTO har foretaget (side 2) – og for det andet får man aldrig at vide, *hvad* GTO vidste i forvejen, og heller ikke *hvilke* politiske tendenser og *hvilke* skøn man har i tankerne under punkt 3 og 4 ovenfor.

På den måde overlades det i høj grad til læseren selv at strukturere problemstillingerne i arbejdet. Læseraktivitet med andre ord. Nogle af de problemer, man må overveje, er, om der ligger realiteter bag de udtrykte vurderinger, eller om de hovedsagelig er af retorisk art. Og hvilke motiver ligger bag bogens udsendelse? Et ærligt ønske om debat?

Før jeg går videre med disse spørgsmål, må vi opholde os lidt mere ved den overordentlig usystematiske karakter, som præger det 3. kapitel. „Studier“ er sammensat af spredte citater fra værker af almen (teoretisk) eller specifik (grønlandsk) art. Citaterne er udstyret med en introducerende og forbindende tekst, der hyppigt fremhæver manglen på entydighed, f. eks.: „Mon planlæggerne kan tillade sig at lægge vægt på det af Jan Gehl udtalte om tilvænningstiden? I så fald kan man vel hævde, at løsningen også på dette område ligger i at forme generelt anvendelige og optimalt gode boligmiljøer i de grønlandske byer og indplacere passende store grupper af tilflyttere, eller ligger der snarere en mere præcis helhedsopfattelse i den af Bredsdorff og Bent Jensen nævnte gruppecentrerede bebyggelsesform?“ (side 37).

Det var slutreplikken om „de sociale forudsætninger“, og uden yderligere diskussion går man over til noget andet. Det er i dette afsnit særligt udpræget, at man fremhæver modsætningerne, og da man ikke søger at undersøge forfatterens præmisser for derved at få en mulighed for at vurdere meningsforskellene, har man også vanskeligt ved at nå frem til entydige konklusioner. Man „erkender (i GTO, Rapport 1971,⁴ side 12) at den undersøgelse, der er gennemført, langt fra giver løsningen på alle ... spørgsmål“. Af samme årsag kan det også være vanskeligt at forstå udvalget af citater. Hvad er formålet med at bringe netop dét udsnit og hvorfor netop dén forfatter. Hvorfor henviser man for eksempel kun til socialmedicinske undersøgelser fra Vesterbro i København, når vi også har friske undersøgelser af „boligslum“ i Sydgrønland?⁶

IND I NUTIDEN



Som det fremgik af grønlandshøringen har den rent menneskelige side af udviklingsprogrammet stået i skygge af de tekniske og økonomiske problemer, men nu skal det blive bedre.

Det bliver ikke lettere for læseren, når han prøver at forstå, hvordan man kommer frem til konklusionen. Skønt vi får at vide, at „det er GTO's opgave at belyse de forskellige muligheder, hvorefter det er brugernes, myndighedernes og politikernes opgave at træffe valget mellem mulighederne“ (side 8), skønt vi får dét at vide, prøver man ikke at analysere de problemer, man behandler i „Studier“, i relation til den i forvejen høstede viden, de politiske tendenser og muligheder og de skøn, man dog refererer til – som rent abstrakte begreber. Man opstiller ikke alternativer.

Mærkeligt isoleret fra politik og politiske strømninger virker bogen. Her er økonomi et spørgsmål om at skabe trivsel i boligen for så få penge som (man mener) muligt – ikke et spørgsmål om stordrift eller kombinationserhverv, ikke om centralisering, decentralisering.

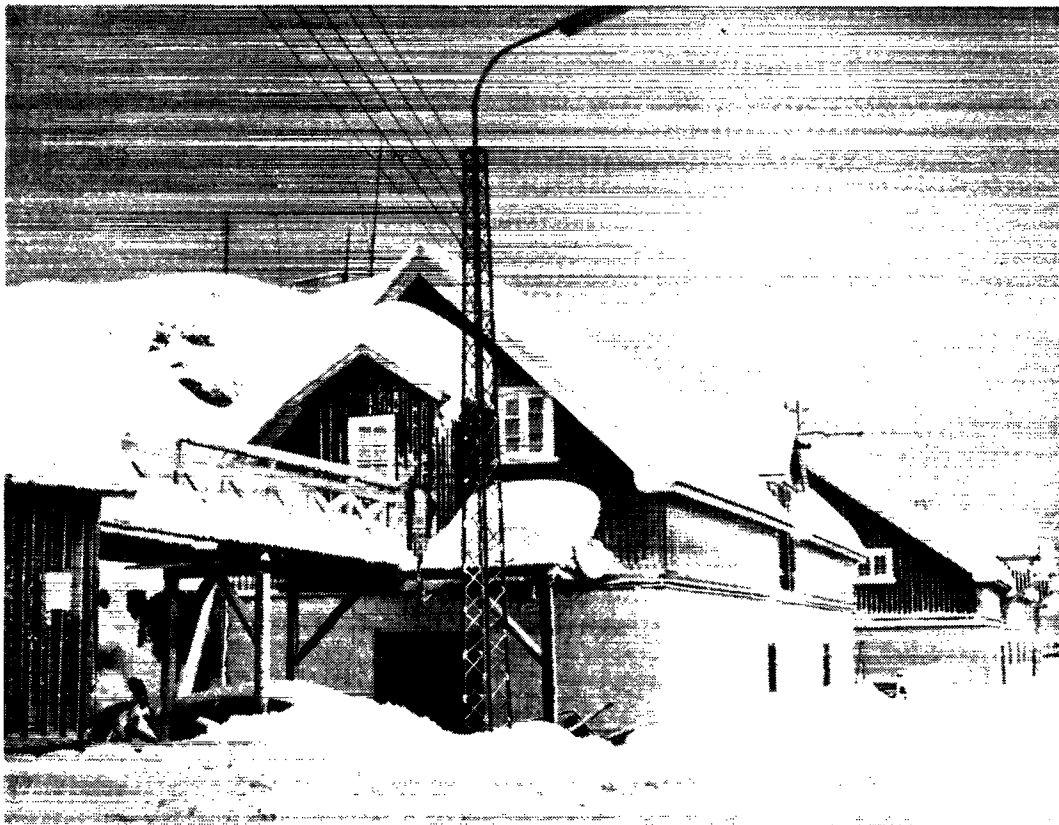
Det er nok karakteristisk, at et afsnit af „Studier“ ikke er præget af de indre modsigelser. Det gælder afsnittet om de fysiske forudsætninger, hvor man tegner et uhyggeligt og skræmmende billede af grønlændernes land. En kendt kulturgeograf har skrevet, at den bedste måde at tilpasse sig til de arktiske områder på, er at holde sig borte. Hvilket menneskeheden da i det store og hele har vist sig overordentlig villig til. Dette gælder dog ikke Inuit. Tag vort land – tag vort liv, hedder det i Alaska, hvor Inuit og indianere måtte kæmpe en vanskelig kamp for at bevare noget af det land, der gennem årtusinder skænkede folkene livet. Idag har disse folk haft alle fysiske muligheder for at flygte fra deres „ubehagelige“ hjemegne. Men man har ikke gjort det, *for man har ikke ønsket det*. Landet er hjemmet, skønheden, giveren af føde og klæder; det er væren.

GTO er rede til at tage vor kulturgeograf i hånden – og her kan vi for en gangs skyld nævne en forfatter, idet Vagn Laage (navnet er dog stavet forkert), sektionsarkitekt i GTO, er en af de hyppigt citerede i „Studier“. Landet er „stærkt isoleret“, det gælder også byerne, med store indbyrdes afstande, „og fordi der ikke findes landværts forbindelser mellem dem“. Landet har vintermørke, „utilgængelige fjeldpartier og kløfter, samt vand- og permafrostlidende slettearealer“. Den grønlandske by har kun to adkomstveje „– søhavnen og lufthavnen – har altså intet „opland“ og må derfor stort set leve sit eget autonome liv“ (side 38).

For at gøre chokket fuldstændigt må jeg også citere en arkitekt R. Erskine: „Byerne bør på grund af deres isolation gøres mere attraktive og ægte ... De bør *danne et menneskeligt miljø i en ørken*.

Naturen er dominerende, og alt menneskeligt er undtagelser, som har krav på at intensiveres og beskyttes“ (side 39).

Det nytter jo ikke at blive ved at citere, så jeg skal skåne læserne for Erskine's sidste perfide bemærkning. For ham og for GTO er landet i bedste fald ondt – og det bør undgås. Konklusionen bliver hos Peter Bredsdorff, at „koncentrerede by-



»Pakhus 16« ved den gamle kaj i Holsteinsborg.

og bebyggelsesformer med korte afstande fra bolig til institutioner, butik og arbejdssted har særlig berettigelse“ (side 40). Igen kan vi konstatere, at man tænker bolig-miljø – fuldstændigt isoleret fra økonomiske og samfundsmæssige betragtninger. Ifølge G60's målsætning er det jo netop landet og dets produktion, der skal bestemme levestandarden og dermed blandt andet også, hvor gode boliger man har råd til.² Hvis en fanger eller en fisker skal have kort til arbejde, må bebyggelsen være spredt.

På dette sted skal jeg ikke undlade at gøre opmærksom på, hvor stort et konfliktstof der ligger mellem en Inuit og en GTO opfattelse – og at det ikke med en stavelse er gået op for GTO. Direktoratet er den perfekte barmhjertige samaritan, der skal gøre menneskenes land menneskeligt, og Inuit er ofre. Smil det glade grønlandske smil! Afsnittet viser, man ikke er interesseret i at opstille alternativer, og sidst af alt vil man gå ind på grønlandske synspunkter – på trods af titlen: „Grønlandsk boligbyggeri“. Hvad man mener er: Dansk boligbyggeri i Grønland. Selv de

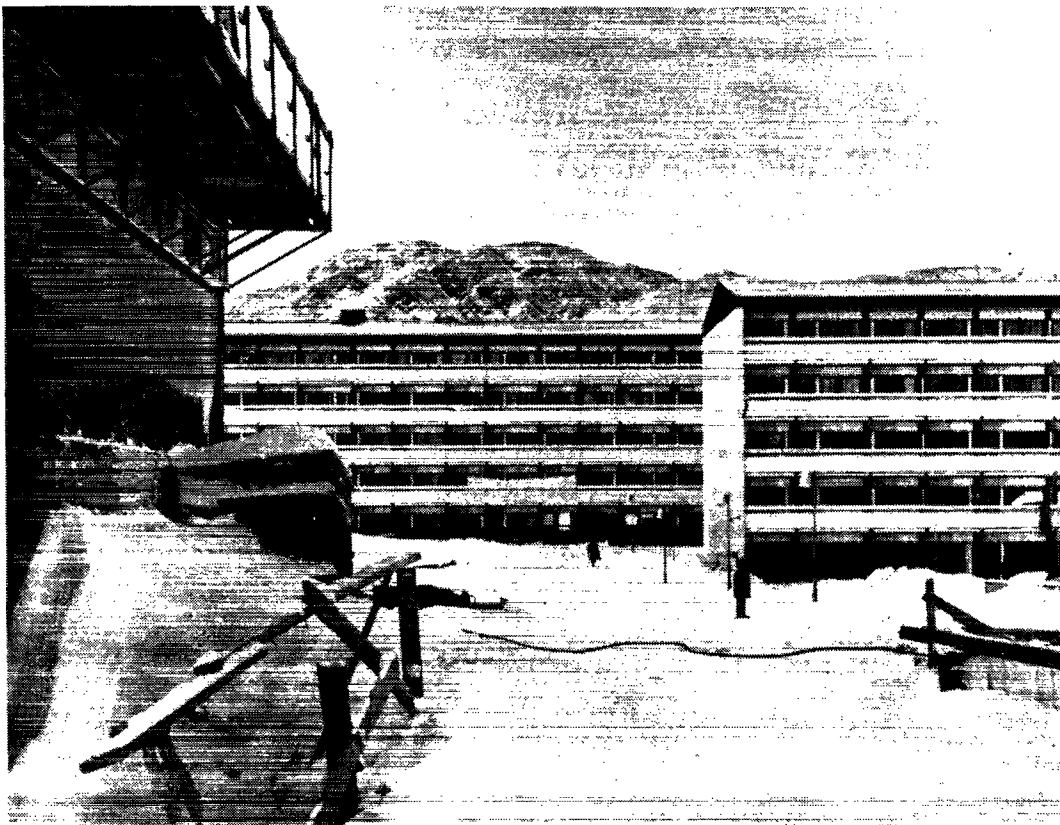
*Vignet af Ole Johannessen
fra debatoplægget.
Kun nogle få af de mange tegninger
er vinterbilleder –
skønt vinteren er realiteten i Grønland
størsteparten af året.*



simpleste sproglige distinktioner kan man ikke erkende. Eller man har egeninteresse i at overhøre dem. En grønlænder er et medlem af en etnisk minoritet i Danmark. Et udtryk for den etniske kvalitet er et udtryk for noget grønlandsk. Mange grønlændere bor i et geografisk område, som på dansk tilfældigvis har et navn af den samme ordstamme. Men på grønlandsk hedder det Kalâtdlit nunât; begreberne er klart adskilte. Landet bebos endvidere af danskere, hvoraf en del i visse situationer ser deres fordel i at betegne sig som grønlændere; her finder vi for eksempel de lokale danske mestre, der søger at lægge politisk styrke bag deres krav om, at flere anlægsopgaver skal udliciteres lokalt. På samme måde legitimerer GTO sin bog ved at kalde den „grønlandsk boligbyggeri“. Konfliktstoffet ufortalt.

På trods af de smukke ord bliver det således en fad humanisme, GTO lader komme til udtryk. Man taler om „de menneskelige og sociale problemer, som er fulgt med udviklingen“ (side 4, 34) og vil bekæmpe dem med „positive midler“ (side 4). „De sociale sygdomssymptomer“ (side 22, 30) stammer dog ikke alene fra boligproblemet ... „Her spiller mange andre problemer ind, ... som GTO ingen indflydelse har på. Boligens størrelse, indretning og placering – boligernes placering i forhold til hinanden – og boligernes omgivelser spiller dog en ikke uvæsentlig rolle for, om folk kan trives. Teknikerne har således i hvert fald pligt til at sikre, at det, der bygges, ikke gør en i forvejen vanskelig situation endnu værre“ (side 4).

Sådan er altså teknokratens opgave!



Det nye kvarter øst for sygehuset i Holsteinsborg.

De sociale problemer ved omstillingen/tilvænnningen er, siger GTO, særligt store for dem, der kommer til byen fra de små steder. Her afdækkes den næste skævhed i GTO's grønlandsbillede. Små steder er kun noget, der findes i teksten, som noget man forlader. Det overrasker mig ikke det mindste, at jeg også i denne publikation skulle blive præsenteret for grønlandsadministrationens klassiske cirkelslutning:

„Flytningen fra bygd til by, som øgedes kraftigt i Grønland i 60'erne, medførte en voldsom vækst af befolkningstallet i de grønlandske byer.

Boligbyggeriet måtte derfor øges kraftigt, og det blev nødvendigt at koncentrere dette byggeri ...“ (side 1).

Man tillader sig konsekvent at overse, at flytningen ikke var et resultat af nogen naturlov, men af en bevidst forringelse af bopladsen, som et muligt sted at bo, og den samtidige fremhævelse af byen som et godt sted. Byernes boligbyggeri var således et middel til at nedlægge stederne.

Og man erkender, at der er behov for en endnu mere skæv fordeling af goderne

mellem by/bygd for yderligere at fremme befolkningskoncentrationen og for at få nedlagt de steder, „der ønskes nedlagt“.

Ifølge myten fraflyttes/nedlægges stederne, fordi de ikke har nogen erhvervsmuligheder.

GTO skriver: „Det er et uafklaret spørgsmål, om det i det hele taget i fremtidens Grønland, er muligt at sikre smågruppetilværelsen bevaret, idet det som ovenfor antydet hænger nøje sammen med erhvervsstrukturen“ (side 22).

Med en reference til Israel skriver man, at tilflyttere ofte er „tilbagestående“ (side 32), og hermed får vi endnu engang placeret stederne som mindreværdige og håbløst primitive. Det er de mennesker, man med kulturelt hovmod og naivitet mener, lever „efter enkle og letfattelige leveregler“ (side 35). „Med urbaniseringen har man trukket landbefolkningen ud af dens vante folder“ (side 21), og det er af hensyn til dens vanskelige, problemfyldte overgang til bylivet, man foreslår at skabe arkitekttegnede simple, overskuelige miljøer præget af flexibilitet og selvstrukturering. Noget skal man jo tage sig til, synes GTO at mene, mens man sidder arbejdsløs i byen med en kæmpe husleje og ønsker, man kunne få noget at bo i på hjemstedet. Det sidste kan jeg ikke bevise med tal for hele Grønland, men påstanden kan sandsynliggøres med materiale fra udvalgte vestgrønlandske områder.

Ved sit konfliktfulde forhold til grønlandske synspunkter, ved den manglende analyse og vurdering af de samfundsmæssige forhold man arbejder under, og ved at definere sin egen rolle som den barmhjertige samaritans, der i dette tiår skulle rydde op efter de værste fadæser i det forrige – samtidig med man fortsætter i samme stil, fornægter GTO sin egen påstand om, at det er organisationens opgave at belyse mulighederne. Og derfor må jeg udtrykke min tvivl om, at bogen er, hvad den giver sig ud for at være.

Man kalder skriftet et „debatoplæg“ og demonstrerer en sproglig udtryksform, der er så „smidig“, at det beskrevne ikke kommer til at svare til virkeligheden. Det forekommer i hvert fald ganske oplagt, at GTO spænder kærren foran æslet, når man antyder, at det er GTO, der kommer med et oplæg til debat. Er man så vant til at være toneangivende, at man slet ikke kan forestille sig, at der kan være en debat, før man kommer med et indlæg, der er lige så utilfredsstillende, som det er mange år forsinket?

Og dog må man forestille sig, at et af formålene med at udsende skriftet er at forsvare det image, som man har ønsket at skabe af GTO, som en moderne, ansvarsbevidst og godtarbejdende institution. Her har man haft chancen for at vise, at man „arbejdede med problemerne“, og man har kunnet opstille nogle konklusioner, som næppe kan være uvelkomne for GTO i en situation, hvor man føler sig så trængt, at



Ældre grønlandsk beboelseshus på Nûgssuaq.

man må udsende et arbejde som dette. Selve måden at reagere på er langt mere elegant end den, Knud Oldendow følte, han måtte gribe til, da han i 1947 skulle forsvare sin forgænger som direktør i Grønlands styrelse:

„Jeg er glad ved at kunne citere følgende af en kyndig Trediemands Tale, som jeg tilfældigvis har faaet Referat af, en Tale, som fornylig er holdt: „Den voldsomme Kritik føles meget haardt af de danske Embedsmænd, der har deres Virke i Grønland. Det er deres Livsgerning, der reduceres til intet. Vi maa ogsaa her tænke

paa det ældre Slægtled, der mere end nogen tidligere har bragt Grønlanderne frem. Først og fremmest afdøde Direktør Daugaard-Jensen, hvis Værk nu kritiseres sønder og sammen. Daugaard-Jensen, hvis Dygtighed og Kærlighed til Grønlanderne var hævet over enhver Tvivl. Det var netop hans Maal langsomt og naturligt at hjælpe disse primitive Folk fremad og opad.“ Det er vor nationale Arv i Grønland, der her omtales.“³

Jø, vist er man dygtige hos GTO. Ved at patronisere debatten slipper man for at stå med ryggen mod muren. Hvis rapporten så kan virke til at dæmpe knurrende røster inden for GTO og give medarbejdere et behageligt rygstød i diskussioner udadtil, er meget jo nået. Såsom arbejdsro. Nøgleordene, som man har lagt dem ind i hovedkonklusionen, er modeord i den danske debat om boligmiljø. Er det derfor, de er kommet? Når man ikke kan komme frem til dem ved en vurdering af studiematerialet i dets samfundsmæssige sammenhæng, synes den konklusion nærliggende.

Det må ikke lykkes for GTO at begrænse debatten til en trivsels- og miljødebat i snæver boligteknisk forstand. Spørgsmålet om byggeriets idémæssige indhold er selvfølgelig vigtigt. Men mere væsentligt er det at få udviklet de for en grønlandsk virkelighed nok så vigtige alternativer. Stille spørgsmålene, så man kan se mulighederne for det grønlandske samfund. Af stor betydning er blandt andet en undersøgelse af mulighederne for en reorganisering af byggeprocessen. Men dette afviser GTO i debatoplæggets introduktion; her hedder det, at „de tilsigtede resultater må siges at være nået“ på 2 punkter:

- a. at prisen på boligerne er gået nedad trods en fortsat kvalitetsforbedring, og
- b. at selve byggeprocessen er blevet mindre og mindre problemfyldt trods byggeriets stadigt stigende omfang (side 1).

Mens punkt a. nok er en sandhed med modifikation, skal jeg lade det ligge og koncentrere mig en smule om b.

Den simpleste måde at tilbagevise påstanden vil være at henvise til GTO Rapport 1971,⁴ hvor man kommer ind på flere problemer i arbejdsprocessen og nævner andre: sæsonudjævning, anvendelse af grønlandsk arbejdskraft og grønlandske mestre, kontraktansatte håndværkere, der hopper af og bliver i Grønland. Men lad mig hellere her hæfte opmærksomheden på den forbedrede stilling, udstederne efter de sidste drejninger i lokaliseringspolitikken skal nyde. Med debatoplægget her viser GTO en så flagrant disrespekt for bopladserne og deres befolkning og ligegyldighed overfor grønlandske synspunkter og nødvendige forandringer i byggeprocessen, at GTO ikke kan siges at være moden til at arbejde på bopladserne. Ikke hvis debatoplægget er et udtryk for de bedste evner i GTO. Det er i denne forbindelse af interesse at henlede opmærksomheden på et oplæg om selvbyggeri for udstederne,

hvor hovedvægten netop bliver lagt på problemerne i byggeprocessen og i langt mindre omfang på miljø. Blandt andet fremhæves betydningen af lokal kontrol over byggeriet (hvilket er noget andet end medbestemmelse), og der gives forslag til en lokal fremstilling af byggeelementer.⁵

Det sidste forslag bør snarest oversættes til grønlandsk, så det kan blive bredere kendt. Det er ikke mindst interessant ved på væsentlig måde at supplere debatoplægget. Kun ved at lede diskussionen om det grønlandske byggeri ind i den almindelige debat om alternative udviklingslinier og kun ved at afveje de mange facetter og detaljer i hvert enkelt alternativ, kan debatten føre frem til noget.

Det er spørgsmålet, om debatoplægget skal bidrage til debatten eller afspore den.

NOTER

1. Grønlandsk boligbyggeri i 70'erne – et debatoplæg. Grønlands tekniske Organisation. Feb. 1972. Med vignetter af Ole Johannessen.
En grønlandsk udgave er under udarbejdelse i oversættelse ved Erling Høegh.
2. Betænkning nr. 363, 1964. Betænkning fra Grønlandsudvalget af 1960, side 23.
3. Oldendow, Knud: Tilstandene i Grønland – 1946. Statsministeriet, København, 1947, side 23.
4. GTO Rapport 1971. Grønlands tekniske Organisation, Direktoratet, marts 1972.
5. Andersen, John: Et idéforslag til elementhuse for selvbyggere – specielt til de grønlandske bygder. GTO, januar 1972.
6. Berg, Ole: 1970, Redegørelse for den social-medicinske boligundersøgelse i Sydgrønland 1969 og 1970. Foredrag og diskussionsoplæg ved boligseminaret i Godthåb, august 1970.
Berg, Ole: 1971a, Personel View. The British Medical Journal, 30 January 1971, 1,286.
Berg, Ole: 1971b, Boligen og andre sociale faktorerers betydning for morbiditeten. Indlæg i Konferencen om sundhedspolitiske problemer i Grønland, arrangeret af Dansk Selskab for Social Medicin og Dansk Selskab for Medicinsk Forskning i Grønland. Den 30.4.1971.
Berg, Ole: 1971c, A Socio-Medical Investigation in Southern Greenland 1969–70. A Paper presented in June 1971 in Oulu, Finland, – at The Second International Symposium on Circumpolar Health.

„70-íkúne Kalâtdlit nunãne igdluliortiternek – okatdligsârut“-mut akíssut.

ungasíngitsúkut GTO atuagánguamik sarkúmersitsisimavok kulekutakartumik “70-íkúne Kalâtdlit nunãne igdluliortiternek“. atuagánguak 69-inik kúpernekarpok, naitsumigdlo sujulekutsernekarsimariardlune pingasunik pingârnernik ingmíkôrtortakarpok, tássalo: *pâsissat inernere pingârnerit*. tássane ukiune tugdlerne Kalâtdlit nunãne sanaortornigssame okautsit túngaviginekartugssat erkartornekarsimáput: atausíngortitsinek-ingminut átavekatigíngnek, aulajangêkatausínaunek, igdlune najugakartut sulekataunerat-nangminêrdlune ârkigssüssinek, tamanut nalerkugsaine, ássigíngisitârinek-pâsiuminarsaine, aningaussakarniarnek. tamáko erkartoriardlugit tikínekarpok *sulinerup ingerdlanigssâ*. kingugdliutdlugit erkartornekarsimáput *pâsi-niarsimassat*. tássalo inôkatigígtut avatangíssitigutdlo túngavigissat kîsalo inûp timimigut erkarsartautsimigutdlo pissariakagai.

GTO-p „pâsiniarsimassai“ erkarsautigalugit atuagak ardlaligtigut ingminut akerdlilersorpok. tássame agdlagsimavok pâsissat inernerinut túngavigitíniarnekarssimassut tássaussut pâsiniarsimassat. taimáitordle sujunínguatigut agdlagsimavdlune sulliamut túngaviusimassut tássaussut 1) ilisimaríkat, 2) pâsiniarsimassat, 3) politikí-kut ingerdlatsinerit kîsalo 4) politikí-kut ingerdlatsinerup avdlángorsínauneranik ilimagissat. taimailivdlune atuartugssamut nangminermut aperkutit ássigíngitsut akiniagagssángorput. aperkutit erkarsautigissariakartut ilagait isumaliutausimassut piviusunik tunulekarnersut, imalûnît okausínaunersut. sût erkarsautigalugit atuagak agdlangnekarsima? okatdlingnigssamik kigsaut ilumôrpa?

Inuit GTO-vdlo erkarsartausê ássigíngitsorujugssûput – tamánalo GTO-p pâsimángitdluínarpâ. Kalâtdlit nunât erkartornekarpok nunatut najugagssáunginga jagtut, igdlokarfítdlo ingmíkôrdluínardlutik. taimáitumik igdlokarfít „pilerinartúngortitdlugitdlo piviusorpallugtúngortítariakarpot ... inokajuitsume inugpalugtúngortitsissariakarpot“. Inuit nunât inugpalugtúngortíniarnekarpo, Inuitdlo pigdliutásáput!

kularinekarpok nunakarfít mikissut atáinarnigssât – inûssutigssarsiutit píssusait píssutauvdlutik. tássamigôk inuit igdlokarfíngnut ekiteriartuínarsimáput. táinekar-simángilardle nunakarfít mikissut periarfigssaerutitautisimanerat píssutauvdlune inuit nugtértut.

inôkatigít píssusínik pâsiniaínekarsimángilak, taimáitoк ukiune kingugdlerne kuline kúkússuterpagssuit ukiune tugdlerne kuline iluarsiniarnekalerput – periausitokardle atuínardlugo. taimailivdlune GTO-p periausiusínaussunik pâsisitsiniaussutut okarne-rigaluane akerdlilerpâ. taimáitumik atuagkap ilumut okatdligtitsiniutaunera kularâra.

nailisaissoк: *Stephen Heilmann.*